

Betonin taitajasta uusi kansainvälisen kustantamon kirja

Tarja Nurmi, arkkitehti SAFA
arkkivahti@gmail.com

Arkkitehti *Pekka Pitkänen* (1927–2018) kuuluu niihin suomalaisiin arkkitehteihin, joille on myönnetty professorin arvonimi. Vuonna 1982 hän sai myös arvostetun rakennustaiteen valtionpalkinnon, yhtäaikaaisesti kollegansa *Juha Leiviskän* kanssa. Pitkänen tunnetaan erityisen taitavana betonin käyttäjänä ja henkilönä, joka töissään luotti modernismiin ja sen parhaisiin periaatteisiin.

Maailmalla huonosti tunnetusta arkkitehdista on nyt julkaistu ikioma kirjansa, josta on painettu sekä suomen- että englanninkieliset laitokset. Tekijä on Pitkäsen tavoin turkulainen, tutkija *Mikko Laaksonen*, joka myös on uutterasti käynyt valokuvaamassa Pitkäsen lukuisia vähemmän tunnettuja töitä ja perehtynyt tämän kirjoittamiin, mutta julkaisemattomiin muistiinmerkkintöihin ja moniin lähteisiin sekä erilaisten arkistojen kätköihin.

Pitkänen sai vahvoja vaikutteita arkkitehti *Erik Bryggmanin* toimistossa opiskelijana työskentelynsä ajoilta ja tietenkin tämän rakennuksista. Kansainvälisten esikuvien ohella merkittävä oli tietenkin myös *Alvar Aalto*. Itse Pitkänen teki arkkitehdiksi valmistuttuaan yhteistyötä mm. *Olli Vahteran* kanssa, jonka kanssa hän uransa alkupuolella jakoi toimistotilat. Työt olivat yleensä kummankin erikseen signeeraamia.

Pitkänen teki kollegoitensa kanssa useita arkkitehtuuriin keskittyneitä tarkoin suunnit-

teltuja opintomatkoja ja tutustui mm. *Le Corbusierin* avaintöihin, kuten mm. Sveitsin-paviljonkiin Pariisissa. Hän tapasi jopa tämän huonekalujen tuottamisesta vastanneen *Heidi Weberin* ja osti tältä Suomeen vietäväksi Corbun litografioita. Mm. Zürichin rantapuis-ton paviljonki, Weberin toimesta rakennettu ja nyt vihdoinkin restauroitu, näkyy selvästikin vaikuttaneen joihinkin hänen töihinsä ja tarkemmin niiden värimaailmaan. Vaikutteita on toki muistakin, mukaan lukien Villa Savoye ja suuret asuinkerrostalot sekä niissä käytetyt betoniratkaisut.

Vaikka Pitkänen ihailikin suurena yksinäisenä maestrona pidettyä *Le Corbusieria*, antoi hän itse töittensä valmistuttua tai niitä julkaistaessa usein tunnustusta myös avustajilleen, mikä välttämättä ei ollut ajan tapa. Tämä auttoi avustajia etenemään myös omien ammatillisten uriensa kanssa.

1 Pyhän Ristin kappeli, Turku. 1967.

Betonin ja modernismi – Arkkitehti Pekka Pitkänen 1927–2018

204 s. Dom Publishers 2021.

www.dom-publishers.com

2

3

4

2 Pyhän Ristin kappeli, Turku. 1967. Pitkäsen päätyö on Pyhän Ristin kappeli ja sitä ympäröivä Turun hautausmaan laajennus vuosilta 1964 - 1983.

3 Pyhän Ristin kappeli, Turku. 1967.

4 Kurikan seurakuntakeskus. 1969.

5 Harjavallan kirkko. 1984.

5

6

7

8

- 6 Suikkila, asuinalue Turussa. 1965–1980.
- 7 Suikkila, asuinalue Turussa. 1965–1980.
- 8 Suikkila, asuinalue Turussa. 1965–1980.
- 9 Hirvensalon kirkko, Turku. 1962.

9

Merkittäviä avaintöitä

Pitkäsen merkittävänä päätyönä voi pitää Turun upeata Pyhän Ristin kappelia ympäristöineen. Se sijaitsee lähellä hänen ihailemansa Bryggmanin taianomaisen kaunistaa Ylösnousemuksen kappelia. Yhdessä nämä kaksi rakennusta ja maisemallista kokonaisuutta muodostavat ainutlaatuisen arkkitehtuurin ja jopa rakennustaiteen mestariteoksen.

Kun Pitkänen yhdessä *Ola Laihon* ja *Ilpo Raunion* kanssa voitti kilpailun Eduskuntatalon laajennuksesta (1972–1978), oli voittaneen ehdotuksen tekijöiden perustettava yhdessä ihan oma toimisto, Pitkänen-Laiho-Raunio. Myöhemmin toimisto, haastavan hankkeen ja viimeistelytöiden sekä muiden töiden tultua saatetuiksi päätökseen, hajotettiin hyvässä yhteisymmärryksessä vuonna 1985.

Aiheeseensa antaumuksella paneutunut Mikko Laaksonen esittelee Pitkäsestä muuta kuin vain kiitellyt ja Suomi rakentaa -näytelyihin päässeet työt. Oman sijansa saavat erityisesti Turkuun toteutetut tyylikkäätkerrostalot Aurajoen tuntumassa. Niiden pohjapiirustukset kertovat arkkitehdin taidoista suunnitella yhtä hyvin ns. paremmalle välle kuin aivan tavallisillekin turkulaisille. Mukana on aikanaan ennakkoluulottomastikin tavanomaista isompia kerrostaloasuntoja joissa on omat sauna – ei kuitenkaan pienasunnoissa, joihin niitä Suomessa alettiin tehdä vasta myöhemmin. Monissa kerrostaloasunnoissa, jopa kolmen huoneen ja keittiönkin, oli mm. avotakkoja. Teoksessa on myös esimerkkejä

lähiösuunnitelmista, mukaan lukien mm. Suikkilan lähiöalue kerros- ja pientaloineen.

Pekka Pitkänen suunnitteli myös koulurakennuksia, päiväkoteja sekä tyylikkäätkirkkoja ja seurakuntakeskuksia. Jälkimmäiset ovat sivu- ja seurakuntatiloineen olleet esikuvina muillekin suomalaisille seurakuntakeskuksille. Toki repertuaariin kuului myös yksityistaloja sekä poikkeuksellisen taitavasti suunniteltuja elegantteja pienempiä kohteita, mm. HOP:n Kemiön konttori asuntoineen. Muutama hänen suunnittelemistaan rakennuksista on valitettavasti uhanalainen.

Restaurointeja

Pitkänen on ollut avainhenkilönä myös merkittävien sekä historiallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaiden kohteiden, kuten Turun tuomiokirkon restaurointityössä. Niiden yhteydessä oli historiallisiin tiloihin tuotava myös nykyajan vaatimuksia täyttäviä lisäyksiä, joihin aina täytyy liittää sopiva hienovaraisuus.

Uran loppuvaiheille ajoittuu lukuisia liikerakennuksia sekä julkisten rakennusten ketjussa kerrassaan tyylikäs, viimeiseksi isommaksi työksi jäänyt Turun oikeustalo. Budjetisyistä siihen ei saatu taideteoksiin erillistä määrärahaa, joten tilalle tuli kekseliäisyys mm. värisommitelmien muodossa. Useissa Pitkäsen töissä oli toki ollut mukana mm. maan parhaita tekstiilitaiteilijoita. Oikeustalon tekstiilit sommiteltiin Artekilta yli jääneistä kangaspaloista. Itse oikeussalien tekstiilien suhteen Pitkänen on itse lausunut näin: ”Pitkissä istunnoissa ne

toimivat jonkinlaisina katseen kiinnekohtina. Ei tarvitse välttämättä koko aikaa tuijottaa inhottavaa vastapuolta.” Mainiota!

Kirjassa on mukana myös Pitkäsen betonia koskeva kuvitettu kirjoitus *Arkkitehti-lehdessä* 5/1967. Osa kirjan kuva-aineistosta on tekijän, osa taas Pitkäsen aktiiviuran aikana vaikuttaneiden arvostetuimpien arkkitehtuurivalokuvaajien. On todella mukavaa vaihteeksi nähdä myös selkeitä, rakennuksista kaikkein olennaisimman kertovia käsin piirrettyjä perspektiivejä ja julkisivuhahmotelmia.

Surullista on, että mm. Kuopion kaupunginteatterin tuntumaan suunniteltu viileän tyylikäs ja suhteellisen tuore ja ympäristöään jalostava sairaanhoito-oppilaitoksen rakennus on saanut väistyä puistoon aivan liian ahtaasti rakennettujen asuintalojen tieltä. Sitä voi jopa kutsua skandaaliksi.

Aivan loistavaa se sijaan on, että Pitkäsestä, poikkeuksellisen taitavasta ja tuotteliaasta aikansa arkkitehdista, on saatu englanninkielinen teos jopa merkittävän eurooppalaisen kustantajan sarjaan, ja toinen jopa suomeksi. Toki olisi toivonut päätöiden tulevan esitellyiksi hieman kirjaan valittua laajemmin kuva- ja piirustusaineiston turvin.

Esipuhe on Suomen rakennustaiteen museon, sittemmin Arkkitehtuurimuseon, pitkäaikaisen arkistonhoitaja *Elina Standertskjöldin* kynästä, ja johdantoluku suuren työn tehneen teoksen toimittajan ja tekijän Mikko Laaksosen. Mukana on laaja teosluettelo osoitteineen sekä aukeaman laajuinen lähdeluettelo.

11

12

10 Turun oikeustalo. 1998.

11 Turun teknillisen oppilaitoksen laajennukset.
1993.

12 Tutkija, kirjan toimittaja Mikko Laaksonen.

Concrete Modernism in Finland – Pekka Pitkänen 1927–2018

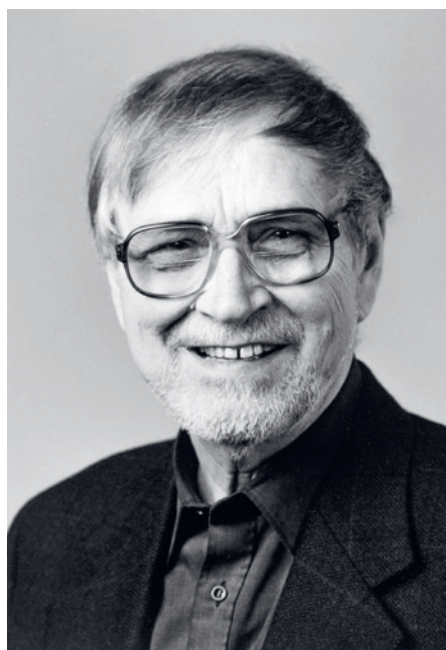
Pekka Pitkänen (1927–2018) was one of the most significant Finnish architects of the post-war period. He is known as a master of concrete and a steadfast adherent of the modernist approach to architecture.

The Chapel of the Holy Cross (1967) in Turku is frequently regarded as Pitkänen's principal work. From the 1950s to the 1980s, he built numerous residential and commercial buildings in Turku, often in collaboration with the construction company Urakoitsijat Oy. Together with Ola Laiho and Ilpo Raunio, he designed the extension of the Finnish Parliament (1978). Late in his career, he focused on public buildings, his last being Turku Courthouse, completed in 1997.

This book is the first English-language monograph dedicated to Pekka Pitkänen. Based on extensive archival research, interviews, and Pitkänen's own unpublished memoirs, it presents a singular insight into the life and work of a prolific yet surprisingly little-known modernist architect.

Author: Mikko Laaksonen

The book is available: <https://www.mfa.fi/en/visit-us/shop/pekka-pitkanen-concrete-modernism-in-finland-1927-2018/>

13

Professori Pekka Pitkänen (1927–2018) oli yksi sodanjälkeisen ajan merkittävimpiä suomalaisia arkkitehtejä.